

Plavček a Vratko

čo osúšajú slzy sveta

Raz jeden kráľ potajomky, nenazdajky pustil sa po svete vidieť a skusovať, ako majú sa ľudia. Noc zastihla ho v pustých horách, kde len jedna rubárska chalupa stála. Ale čože? V chalupe stenala rubárova žena k pôrodu; ani mu tam miesta nebolo. Rubár vyviedol ho na povál, aby si tam odpočinul, ako bude môcť a sám pobral sa k stenajúcej žene.

Unavený kráľ usnul sladko, a keď prebudil sa z prvého sna, bolo už v dome všetko ticho; iba ako čo by boli dovrávali sa voľáč tam dnu v izbe. Nadložil ucho a cez tenkú povál dobre počul, ako baba vraví:

„Tento chlapec bude veľmi šťastný; dostane susedného kráľovu dievku za ženu, ktorá tiež tej noci narodila sa.“

Kráľovi iba teraz svitlo v hlave, že veru aj on nechal doma ženu samodruhú, a bol by nočnou hodinou letel domov; ale mu zas aj to nedalo len tak nič po nič odísť, že by tu narodený rubárik mal byť dakedy jeho zaťom. Rozhútal si to.

Dočkal rána, a keď všetci povstávali, začal jednať sa s rubárom, zač by mu toho chlapca do opatrovania dali, že takto a takto, dieťa je utešené, zaslúžilo by trocha lepšej opatery, ako v rubárskom dome mať bude; on že aj rodičom pošle, čo len žiadať budú, aj syna im na pána vychová. Títo rodičia tiež už dávno túžili za týmto dieťaťom a nechceli mu ho prepustiť; ale keď im čo ďalej to viac nasľuboval a povedal, že je on kráľ, konečne mu ho sľúbili. Kráľ pobral sa preč a povedal, že si pošle sluhu pre toho krásneho chlapca.

Nezadlho potom dostavil sa v rubárskej chalupe kráľov sluha na peknom malom koči. Doniesol rodičom pekný dar a plačúcich tešil tým, že veď si môžu prísť synáčika zapáčiť, kedykoľvek bude ľúbiť sa im, keď už nebudú núdzu trieť a budú mať aj spôsobu aj peňazí na cestu. S tým dieťa vzal aj s kolískou na koč a odišiel. Ale ako bol za vŕškom, zabočil inou cestou, pravo k jednej velikej rieke, do ktorej hodil dieťa so všetkým, tak ako bolo, a vrátil sa domov ku kráľovi, že kráľovské rozkazy navlas vyplnil.

Chúďa dieťa plávalo v kolíske širokou, hlbokou riekou; ale nepotopilo sa. Dostalo sa až k jednému mlynu, kde ho mlynár so všetkým chytil a zaradoval sa mu veľmi; lebo sám žiadnych dietok nemal. Mlynárova žena ešte väčšmi zaradovala sa dieťaťu; nachovala si ho hned mliečičkom a opatrovala verne, ako vo dne, tak i v noci. Chlapčeka nazvali Plavčikom, pretože im takto pekne po vode priplával. Z malého Plavčika vyrástol skoro poriadny čeladník, ktorý svojim novým rodičom dobre odsluhoval sa.

Po rokoch stalo sa, že kráľ poľujúci zastavil sa pri tom mlyne a pýtal si vody. Mlynár hned zavola:

„Plavčík, ty si najrezkejší, dones pohár vody pre jeho milosť pána kráľa.“

Plavčík postavil sa pred kráľom a ponúkal ho vodou. Milý kráľ ak hľadá, tak hľadá na poriadneho čeladníka a všetko zdá sa mu, že do tej tvári už dakde dakedy hľadel.

„Ty, mlynár, veď si ty žiadnych detí nemal, kde si vzal tohto čeladníka?“ opytuje sa kráľ.

Mlynár rozpovedal verne, ako chytil chlapca na vode a nazval ho Plavčikom.

Kráľ trocha zamyslel sa. Zvrelo to v ňom, že rubárske dieťa nezahynulo. Lež ako by nič nebolo, obrátil sa k mlynárovi a prosil ho, aby mu na chvíľku prepustil Plavčika, že ho pošle do zámku s listom ku kráľovnej; bo že zabudol voľáč jej naručiť, keď na poľovačku odchodil. Mlynár vďačne prívilil a Plavčík podskočil od radosti, že má kráľovské poslanstvo vykonať. Hodil sa do svojich sviatočných šiat a o chvíľku bežal už s listom v ruke ku kráľovskému zámku.

Ako beží, tu ak volá, tak volá za ním jedna žena:

„Plavčík, postoj, krstná matka ťa volá!“

„I, či ja viem, kto mi krstná mať! Ja len to viem, že nemám kedy zabávať sa,“ zvolal Plavčík a preskakoval bučky, pníčky i klady.

Keď to krstná mať videla, pustila za ním tmú veľikú a sen tak prudký, že hned tam usnul, iba čo oprel sa o jedného pniaka pri ceste. Krstná pristúpila, vyňala list z kapsy a prečítala toto:

„Moja milá kráľovná! Ak ma rada máš, tohto posla daj naskutku zabiť.“

Krstná iba raz otočila list okolo pása, podajúc si ho z ľavej ruky poza chrbát do pravej, už stálo v ňom toto:

„Moja milá kráľovná! Ak ma rada máš, tohto posla daj naskutku zosobášiť s našou dcérou.“

Tento druhý list vstrčila mu do kapsy, vzdialila tmú i sen a Plavčík bežal ďalej, akoby nič nebolo stalo sa; bo jednak vždy bol na nohách, ani o ničom nevedel.

V kráľovskom zámku poriadneho čeladníka vďačne prijali a kráľova dcéra neodporovala ani mak, keď ju šli s ním zosobášiť. On iba ako vo sne díval sa, čo to robí sa s ním.

Tu ale prišiel kráľ z poľovačky a rozhnevaný nad tým, že Plavčík ešte žije a s jeho dievkou objíma sa, chcel dať všetkých katovi pod meč, keby kráľovná nebola ukázala list, ku ktorému kráľ ako k svojmu priznal sa. Lenže vlastným očiam neveril, že by to sám bol prikázal, aby jeho jedinú s takým chudobným čeladníkom zosobášili. Hned vzal Plavčika naprisno, čo a jak vodilo sa mu po ceste; a keď vyrozumel, ako tohto krstná volala, zaraz stíchol a slzy ho zaliali.

„Vidím,“ rečie, „že už nenaprotivím sa. Ale vedz aj to, že moje slzy neuschnú a moju dievku nebudeš volať svojou, kým mi nedonesieš od Vratká tri zlaté vlasy.“

Keď to kráľovná i jej dcéra počuli, ronili tiež veľiké slzy, tak veľiké, že keby tie slzy boli spojili sa

v jedno, nuž by boli zatopili celé polia. Aj povedali, že ich oči nikdy neobschnú, ak Plavčík pri Vratkovi zahynie. Plavčík ale tešil ich, že on to všetko vykoná, a ak boh dá, slzy im osuší.

Kráľovská rodina aj všetci dvorani slzili a Plavčík šiel, kam ho oči niesli, pre tri zlaté vlasy ku Vratkovi, čo slzy osuša.

Po ceste prišlo mu ísť cez jedno mesto. Tu, koho na ulici stretol, každému slzy v očiach.

„Čože je toto, dobrí ľudkovia, že vy plačete?“ opytuje sa Plavčík.

A tu ešte len pustili sa ľudia do náreku a vykladali mu, ako oni mali jedinou studňu, čo ich všetkých napájala a zrazu im vyschla, takže mrú za kvapkou vody.

„Ale,“ rečú mu, „kdeže ideš ty, človeče z ďalekých krajín?“

„Ja,“ rečie Plavčík, „idem ku Vratkovi, čo slzy osuša.“

„Nuž, človeče,“ vetia mu zarmútení ľudkovia, „spýtajže sa ho aj to, prečo tá naša studňa vyschla; aby studňa bola plná a radšej naše slzy obschli.“ – To im on vďačne prisľúbil a šiel.

Keď zase hodne naputoval sa, prišiel k druhému mestu, kde tiež ľudom slzy neusýchali.

„Čože je vám, dobrí ľudkovia, že vy tak plačete?“ opytuje sa i týchto.

A títo žalujú sa mu, ako im vyschol strom, čo rodil veľmi pekné a zdravé ovocie, od ktorého každý nemocný ozdravel. Teraz že už nevídať len samých nemocných a plačúcich v celej krajine.

I týmto sľúbil, že im vykoná, čo treba, u Vratká.

Šiel zase a šiel, až prišiel k jednej velikej vode, cez ktorú priechodu nebolo. Tu zočil jedného starého prievozčíka, tomu prosil sa, aby ho previezol.

„Preveziem,“ vraví tento, „ak mi tam za vodou vyhladáš Vratká a opýtaš sa ho, ako sprostím sa tohto prevážania; bo vidíš, tu ostarel som sa a na starosť už len sužujem sa; ani mi slzy neosýchajú od trápenia, keď už nevládzem kermenovať.“

„Ej, vyhládam, vyhládam,“ rečie Plavčík; „veď hádam k nemu idem.“

Sadli si ako dobrí kamaráti na plť; prievozčík ho previezol a sľúbil čakať naňho tam na tom druhom brehu.

Chodil Plavčík tam po pustých brehoch, chodil zadlho. Až raz prišiel k jednej ozrutnej skale, v ktorej Vratko býval. Na šťastie nebolo ho doma; iba jeho mater sedela rozkuštraná v bráne.

„Pánboh daj šťastia, pani matka!“ sloví Plavčík.

„Pánboh daj aj tebe, syn môj!“ zadakovala mu stará. „Ale kde berieš sa tu, človečku? Či ty nevieš, že kto sem príde, zhynúť musí?!“

„Ach, matka dobrá, zľutujteže sa, zľutujte nado mnou a nad tými, čo plačú vo svete. Veď som ja prišiel o vývod pre všetkých.“

A potom jej aj rozpovedal všetko, ako a po čo on chodí. Samej starkej vypadla slza z oka nad toľkou ľudskou biedou a sľúbila mu, že pri synovi sama všetko vykoná. Plavčíka ukryla v kúte pod jeden sud a prihrozila mu, aby tam čušal a len počúval, čo by priam čo robilo sa okolo neho.

Sotvaže pár ofcamžení ležal tam učupený, už doletel Vratko s hrozným revom:

„Mama, tu človečina smrdí. Huj, dajte mi 'ho sem, nech ho skántrim!“

„Nieže tak, syn môj, nie,“ krotila ho mati. „Poľutuj sa už raz aj ty nad plačlivým svetom a osuš mu slzy; veď je1 tu len ten, čo svetu pomáhať chce. Daj mu pokoj!“

Na takú reč Vratko pomaly tíchol a pýtal si jest'. Mati ho dobre nachovala a on si položil hlavu na jej lono, aby mu v hlave poískala. íska mu, íska a vytrhne mu zlatý vlas.

„Ej, mama, veďže ma nešklbte!“ povie Vratko.

„Ach, veď som to len zdriemla, nuž som ťa potrhla,“ povie mati. „Voláč marilo sa mi.“

„A čo takého?“ opýtal sa Vratko.

„Nuž pletky. Že tam a tam, v tom a v tom meste, studňa vyschla a teraz ľudom ani oči neobschýňajú od slz, čo ich smäd morí,“ vravela matka.

„No, veru, je to naozajstná pletka; majú tam naspodku v studni žabu, nech tú vyhodia,“ vravel Vratko a zase usnul.

O chvíľku vyškľbla mu mati druhý vlas. Vratko nahneval sa a zavolať:

„Ej, mama, nekváčte ma!“

„No, lenže len nehnevaj sa,“ vravela mati. „Veď to snilo sa mi, že tam a tam plačú ľudia za stromom, čo im prestal pekné, zdravé hrušky

rodiť.“

„Nuž a Či tí ľudia nevedia, že musia mať pod tým stromom hada, ktorého načim vykopať a vyhodit’?“ divil sa Vratko a hneď zase usnul.

O chvíľku vyšklbla mu mati aj tretí vlas. Vratko nahneval sa:

„Ej, mati, to je už priveľa! Máte ma tak trhať, radšej si nedám ani ískať.“

„No, veď ti už pokoj dám,“ rečie mati. „Len mi tak pri driemaní prišlo na um, ako by ten náš starý prievozčík mohol sprostíť sa už dakedy toho prevážania; veď ten usúži a uplače sa pri tom.“

„Keď nevie prvému, čo nadhodí sa mu, veslo do ruky hodiť,“ zašomral Vratko.

Usnul už potom ticho a chrápal až do rána. Ráno šiel do sveta po svojej robote.

Plavčík vypočúval všetko v tom sude. Stačil ešte i sám vyspať sa. A keď ráno staručká oddala mu tri zlaté vlasy, poďakoval sa pekne a šiel aj on svojou cestou.

Keď prichodil k prievozu, tam starý prievozčík vopred volal naňho:

„No, akúže mi radu nesieš?!“

„Veď ti poviem, keď ma prevezieš,“ rečie Plavčík.

Ale starý mu na to nepristal, chcel hneď počuť, čo mu Vratko odkázal; a že veru ani dušu neprevezie, kým Plavčík nepovie pravdu.

„Ej, nieže tak, staručký, nie,“ prehovárал ho Plavčík. „Ale najprv si zarobte a potom plácu pýtajte! Mňa to bezmála život stálo, kým dozvedel som sa o všetkom. Lenže ma len najprv prevezte!“

Tak aj inak dal staručký uchlácholiť sa a vzal ho na plť. Lež keď boli naprostred vody, chcel Plavčíka hodiť do hĺbočiny, ak mu hneď a zaraz nepovie. Plavčík vysmial sa mu, že veď ak ho do vody hodí, nikdy nedozvie sa nič; bo že to už sotva bude, žeby dakto dakedy odvážil sa ku Vratkovi. Tak ho starý len previezol. Keď Plavčík na breh vyskočil a dosť ďaleko odbehol, vtedy mu zavolať naspäť:

„To ti Vratko povedá, že vtedy zbavíš sa tejto služby, keď prvému, koho prevezieš, veslo do ruky hodíš. Ten musí potom miesto teba prevážať!“

Nahnevaný prievozčík hodil veslom po Plavčíkovi tak prudko, že by ho bol zabil, keby nebol za jednu svrčinu uskočil.

Potom ale šiel si Plavčík svojou cestou pokojne ďalej.

Keď prišiel do tej krajiny, kde bol ten uschnutý strom, dal ho pekne obkopať a hada spod neho vyňať a zabiť. Strom začal navidomočú zelenáť sa, kvitnúť a rodiť. Hneď slzy všetkých oschli a ľudia veselej tvári naznášali Plavčíkovi darov a bohatstva, koľko len vládal sebou nabrat’.

Keď ďalej došiel do tej krajiny, kde studňa vyschnutá bola, dal im ju vyčistiť, zospod žabu vyňať a zabiť. Priam studňa naplnila sa čistou ako zlato vodou až do vrchu – a slzy všetkých oschli. Kráľ toho mesta dal štyri paripy zapriať do koča a prepustil Plavčíka s veľkou radosťou a veľkými darmi domov.

Chýry ale o ňom šli napred až k samému kráľovi, ktorý i s kráľovnou i s dcérou vyšiel mu teraz v ústre-

ty. A keď Plavčík oddal mu tri zlaté vlasy, vďačne objal si ho tento ako zaťa a dcéru mu oddal.

Hneď slzy všetkých oschli. Plavčík pamätal ešte potom aj na mlynára; aj svojho otca rubára vyhl’adal. A bolo všetkým dobre!